

OPINIE I KOMENTARZE FRDL SAMORZĄD TERYTORIALNY NA ŚWIECIE

nr 1/2024

TAKTYCZNY URBANIZM JAKO JEDNA Z MOŻLIWOŚCI REWITALIZACJI POLSKICH MIAST? DOBRE PRAKTYKI ZE ŚWIATA

dr Maciej Kędzierski

Wprowadzeni

W ostatnich latach słowo „rewitalizacja” w kontekście przestrzeni publicznych polskich miast jest bardzo popularne. Niestety bywa też kojarzone z nieudaną ingerencją władz lokalnych w tkankę miejską. Kontrowersje, które towarzyszą często kosztownym rewitalizacjom stają się nośnym tematem dla mediów, gdzie porażka sprzedaje się lepiej niż sukces. Analizując artykuły dziennikarskie, ale i fachowe opinie ekspertów, wyłania się ponury obraz odnowy przestrzeni naszych miast, nazwany przez Wojciecha Januszczyka „rewitalizacją po polsku”¹. Termin ten stał się synonimem świadomego zepsucia krajobrazu miejskiego poprzez masowe zabetonowanie przestrzeni oraz wycinkę drzew. Finalnie, proces przywracania miastu zaniedbanych miejsc, kończy się dalszą degradacją społeczną, kulturalną i ekologiczną. Tworzone są przestrzenie nieprzyjazne ludziom i środowisku naturalnemu. Według Hanny Gil-Piątek i Jacka Grunt-Majera na rewitalizację w Polsce wydano setki milionów złotych na tzw. „rynki z fontanną”, które zalano betonem i skutecznie usunięto z nich zieleń, przy okazji niszcząc klimat miejsc i tradycyjne więzi². Tym samym urzędnikom udało się zwrócić przeciwko sobie nie tylko aktywistów, ale i przede wszystkim mieszkańców. Nagłośnione przez media, nieudane i wyśmiewane inwestycje, negatywnie wpłynęły na wizerunek poszczególnych miast. W Internecie zaczęły powstawać memy czy rankingi najgorszych rewitalizacji roku.

Jak wskazują Gil-Piątek i Grunt-Majer do sztandarowych przykładów nieudolnej naprawy przestrzeni publicznych, należy zaliczyć: zabetonowanie niegdyś zielonego rynku we Włocławku, wzniesienie zbędnego szklanego płotu wokół zabytkowej radiostacji w Gliwicach bądź remont wielu łódzkich kamienic, który zakończył się

¹ W. Januszczyk, *Rewitalizacja po polsku* [w:] „Zieleń Miejska”, 2022, nr 2(173), wydanie online.

² H. Gil-Piątek, J. Grunt-Majer, *Krótkie historie rewitalizacyjne* [w:] *Miasto na Plus. Eseje o polskich przestrzeniach miejskich*, pod red. H. Mazur, Kraków 2017, s. 66.

podniesieniem czynszu mieszkańcom³. Z kolei Jan Mencwel w książce *Betonoza. Jak się niszczy polskie miasta*, zwraca uwagę, że wiele nieudanych projektów rewitalizacyjnych dotyczy małych i prowincjonalnych miast. W tychże ośrodkach lokalne władze inwestują szczególnie w najbardziej reprezentacyjne przestrzenie, czyli rynki, z których usuwa się drzewa i małą architekturę, a w zamian tworzy nowe miejsca parkingowe. Mencwel wymienia wiele miast, gdzie w ramach rewitalizacji pod topór poszedł „rynkowy” drzewostan, choćby w Rzepinie, Lubaczowie, Kruszwicy, Bartoszycach, Kartuzach, Kutnie czy Swarzędzu⁴. Tniemy na potęgę, kreując nowe wyspy ciepła, które latem są koszmarem zwłaszcza dla dzieci i ludzi starszych. Zostaliśmy mistrzami w psuciu tego, co dotąd dobrze funkcjonowało. Jakkolwiek, niepomyślna rewitalizacja może dotyczyć też wielkoskalowych przedsięwzięć. Warto wymienić m.in. absurdalną i zbędną odbudowę zamku na poznańskim Wzgórzu Przemysła lub kontynuowanie kiczowatej retrowersji starego miasta w Elblągu i Szczecinie. Odnawiane są również inne elementy tkanki miejskiej, związane ze środowiskiem przyrodniczym i naturą sprowadzoną do przestrzeni miasta. W 2023 roku kontrowersje wywołała radykalna rewitalizacja Optywu Motławy w Gdańsku. Projekt uporządkowania terenów oraz wprowadzenia małej architektury na terenach umocnień obronnych z XVII był szeroko komentowany przez mieszkańców, ekspertów i polityków. Władzom zarzucano szereg błędów jakie popełniano przy pracach m.in. wycinkę drzew, używanie ciężkiego sprzętu budowlanego, brak pełnej inwentaryzacji przyrodniczej czy płoszenie zagrożonych gatunków zwierząt. Nawet miejskie parki nie uchroniły się przed nieprzemyślanymi decyzjami urzędników. Wystarczy wspomnieć o batalii aktywistów i mieszkańców z Bielsko-Białej, którzy w 2022 roku sprzeciwili się wycinke drzewostanu pod budowę ścieżek rowerowych w tamtejszym Parku Strzygowskiego. Na likwidację aż 781 drzew w Parku Piastowskim, położonym nad Jeziorem Jelonek, nie zgodzili się w 2021 roku mieszkańcy Gniezna. Rewitalizacja, podczas której nie udało się wyciąć tylu drzew ile pierwotnie zakładano wywołała ekstremalne formy buntu. Otóż jeden z lokalnych aktywistów w proteście, zdecydował się przybić swoją dłoń gwoździem do drzewa. Dzięki działaniom ówczesnej posłanki Pauliny Hening-Kłoski, władze miejskie zweryfikowały plany dalszej odnowy terenu.

W polskich warunkach, rewitalizacje przestrzeni publicznych zmagają się z różnymi wyzwaniami. Bywają one kosztowne, przez co nadmiernie obciążają miejskie budżety. Włodarze miast często zapominają o konsultacjach społecznych, współpracy z aktywistami czy zatroskanymi mieszkańcami. Niechęć do lokalnej współpracy rodzi konflikty, które niekiedy przekładają się na negatywny obraz miasta. Jednak istnieje alternatywa, stosowana z powodzeniem zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych i krajach Europy Zachodniej. To przykład raczkującej dopiero nad Wisłą, praktyki określonej jako taktyczny urbanizm.

Definicja, założenia i historia taktycznego urbanizmu

Czym jest taktyczny urbanizm? Otóż Mike Lydon i Anthony Garcia postrzegają taktyczny urbanizm, jako sposób budowania i aktywizowania sąsiedzkich relacji, poprzez dokonywanie krótkotrwałych, małoskalowych i niskokosztowych interwencji w przestrzeni publicznej⁵. Choć są to inicjatywy promujące rozwiązania tymczasowe to ich efekty mają być długotrwałe. Akcje mogą być inicjowane przez różne podmioty: władze lokalne, przedsiębiorstwa, organizacje non-profit, ruchy obywatelskie oraz indywidualne jednostki⁶. Według Wiktora Wróblewskiego i Jakuba Zasiny, taktyczny

³ Ibidem, s. 67.

⁴ J. Mencwel, *Betonoza. Jak się niszczy polskie miasta*, Warszawa 2020, s. 16-24.

⁵ M. Lydon, A. Garcia, *Tacticalurbanism. Short-term Action for Long-term Change*, Waszyngton-Covelo-Londyn 2015, s. 2.

⁶ Ibidem.

urbanizm obok partyzantki urbanistycznej i urbanizmu eksperymentalnego jest typem działania z nurtu urbanizmu „zrób to sam”⁷. Oczywiście główną rolę w tych praktykach odgrywają mieszkańcy miast, którzy chcą poprawić estetykę, bezpieczeństwo lub funkcjonalność określonych miejsc.

Partyzantka urbanistyczna i taktyczny urbanizm są do siebie podobne, ale aktywność podejmowana w ramach tego drugiego oznacza, iż władze znają i akceptują zamiary społeczności, dając niekiedy milczącą zgodę⁸. Aktywiści z ruchu partyzantki ogrodniczej podejmują się akcji często niezgodnych z prawem, bez poinformowania policji i władz lokalnych, dokonując zmian na terenach publicznych oraz tych należących do osób prywatnych. Zdarza się, że partyzanci jak i mieszkańcy zainteresowani ideą *tacticalurbanism* korzystają ze wsparcia ekspertów zajmujących się przestrzeniami miejskimi⁹.

Pod pojęciem taktycznego urbanizmu ukrywają się różne praktyki podejmowane w miastach. Lydon i Garcia wyliczą 24 (mniej lub bardziej znanych) przedsięwzięć zalegalizowanych oraz niezalegalizowanych: *Build a Better Block, informalbike parking, intersectionrepair, guerillagardening, reclaimedsetbacks, weedbombing, chairbombing, ad-busting, Park(ing) Day, park-making, pop-uptown hall, micro-mixing, sitepre-vitalization, pop-upretail, food truck, mobile vendors, depave, camps, pavement to plazas, pavement to parks, open streets, playstreets, pop-upcafes* oraz *parkmobile*¹⁰. Kim Dovey i Quentin Stevens do taktycznego urbanizmu zaliczają też m.in. rozstawianie parkletów, tworzenie tymczasowych plaż i basenów, występy teatrów ulicznych oraz wznoszenie kontenerowych miasteczek¹¹.

Przywołani już wcześniej Lydon i Garcia uważają, że pionierskimi były te przedsięwzięcia, które odpowiadały na wyzwania życia w mieście. W historii za takie można uznać tymczasowe obozowiska rzymskich żołnierzy, nielegalną sprzedaż książek przez bukinistów w XVI-wiecznym Paryżu oraz budowę Białego Miasta z okazji Wystawy Światowej w 1893 roku¹².

Lydon i Garcia zwracają uwagę na związki taktycznego i partyzanckiego urbanizmu ze światem sztuki. W latach 70. XX wieku, amerykańska artystka i architektka krajobrazu BonnieSherkrealizowała projekty dotyczące „sprowadzenia przyrody” w miejską przestrzeń San Francisco. Sherk stworzyła m.in. ogród społecznościowy na nieużytkach znajdujących się pod autostradą, parki kieszonkowe, żywe farmy oraz miniogrody zoologiczne¹³. Artystka poprzez autorskie i tymczasowe instalacje, dokonywała refleksji nad stanem ekologii i środowiska naturalnego.

Współczesny taktyczny urbanizm przyjmuje wyspecjalizowane formy, które są zależne od potrzeb mieszkańców. Jedną z najpopularniejszych akcji jest *Park(ing) Day*, organizowany od 2005 roku. Działanie to polega na zajmowaniu przestrzeni parkingowych, i urządzeniu w tych miejscach stref rekreacji lub mini-parków z drzewami, roślinami doniczkowymi, ławkami, stołami czy sprzętem do uprawiania

⁷ W. Wróblewski, J. Zasina, Urbanistyka współczesna. Wybrane nurty oraz przykłady ich realizacji [w:] Przekształcenia współczesnych miast. Wybrane nurty i instrumenty, pod red. E. M. Boryczki, Łódź 2022, s. 28.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem, s. 29.

¹⁰ M. Lydon, A. Garcia, *Tacticalurbanism. Short-term Action for Long-term Change*, Waszyngton-Covelo-Londyn 2015, s. 9.

¹¹ K. Dovey, Q. Stevens, *Temporary and TacticalUrbanism. (Re)Assembling Urban Space*, Nowy Jork-Londyn 2023, s. 17.

¹² M. Lydon, A. Garcia, *Tacticalurbanism. Short-term Action for Long-term Change*, Waszyngton-Covelo-Londyn 2015, s. 25.

¹³ M. Kędzierski, *Od idei miast-ogrodów do ruchu partyzantki ogrodniczej. Społeczne i kulturowe aspekty postaw proekologicznych mieszkańców miasta*, Poznań 2022, s. 126-127.

sportów¹⁴. W Polsce *Park(ing) Day* odbywa się co roku, zwłaszcza w dużych ośrodkach miejskich.

W największych amerykańskich metropoliach sporym powodzeniem cieszą się inicjatywy typu *playstreets*. Jest to swoisty powrót do czasów, kiedy na jezdniach ruch samochodowy był bardzo ograniczony¹⁵. Wówczas wiele aktywności jak gra w baseball, koszykówkę czy inne dziecięce zabawy odbywały się bezpośrednio na jezdni. W *playstreets* dotychczas zatłoczone ulice są zamykane dla ruchu kołowego, a mieszkańcy ponownie odzyskują utracone przestrzenie¹⁶. Duże znaczenie ma również projekt otwartych ulic, czyli *open streets*, który pierwotnie rozpoczęto w kolumbijskiej Bogocie w 1974 roku. Impreza pod nazwą *Ciclovía* jest skierowana dla pieszych, biegaczy i rowerzystów¹⁷. W ramach tego wydarzenia w każdą niedzielę 120 kilometrów dróg zostaje zamknięte dla zmotoryzowanych. *Ciclovía* przyjęła się też poza Kolumbią, choćby w Australii, Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Indonezji oraz Malezji.

Do pozostałych praktyk z nurtu taktycznego urbanizmu należy zaliczyć: przekształcanie betonowych chodników w tymczasowe parki lub kawiarnie, ustawianie tymczasowych stoisk przy okazji wydarzeń kulturalnych i sportowych, lokowanie miejsc do siedzenia (krzesła wykonanych z przetworzonych materiałów) na chodnikach, organizowanie akcji partyzanckiego ogrodnictwa, usuwanie niepotrzebnych płyt chodnikowych w celu odsłonięcia podłoża, zagospodarowywanie przestrzeni między budynkami, naprawę i upiększenie zdemastrowanej infrastruktury drogowej, wytyczanie nowych ścieżek rowerowych, usuwanie zbędnych reklam z przestrzeni publicznych czy ustawianie mobilnych parków. O sile *tacticalurbanism* świadczy fakt wpisania tej idei w programy odbudowy miast: Nowego Orleanu po przejściu huraganu *Katrina* oraz zniszczonego przez trzęsienie ziemi Christchurch w Nowej Zelandii¹⁸.

Podejmowane w ramach taktycznego urbanizmu akcje nie muszą być wielkoskalowe. Przykładem mniejszych, ale znaczących interwencji są budki *bookcrossingowe* rozstawiane po ulicach miast. Te mikrobiblioteki pozwalają mieszkańcom na bezproblemowe wymienianie się książkami. Ciekawy jest także amerykański projekt „City Hall to Go” realizowany w kilku metropoliach. Do wybranych dzielnic w określone dni przyjeżdżają specjalnie przystosowane furgonetki, które są mobilnymi biurami urzędu miasta, gdzie mieszkańcy mogą opłacić podatki, miejsca parkingowe czy zarejestrować się na wybory¹⁹.

Za niektórymi przedsięwzięciami nie stoją grupy mieszkańców, aktywistów lub urzędników, a samotni partyzanci, którzy w pojedynkę walczą o przyjazne przestrzenie. Jednym z takich partyzantów jest Joe Catelli z Baltimore, odpowiedzialny za nielegalne próby namalowania pasów dla pieszych²⁰. Mężczyzna, pomimo braku zgody ze strony władz miejskich i policji, pod osłoną nocy „naprawił” zrewitalizowaną uprzednio ulicę. Urzędnikom nie spodobała się aktywność Catelliego, którego chciano oskarżyć o zniszczenie mienia publicznego. Ostatecznie partyzant z poparciem radnych, a nawet policji nie trafił przed sąd, a Baltimore dokończyło malowanie pasów. Zatem Catelli balansował na granicy taktycznego urbanizmu i partyzantki urbanistycznej.

¹⁴ „TacticalUrbanism”, 2012, nr 1, s. 4.

¹⁵ W Nowym Jorku program *playstreets* zapoczątkowano w 1914 roku.

¹⁶ „TacticalUrbanism”, 2012, nr 1, s. 5.

¹⁷ Ibidem, s. 6.

¹⁸ J. Balicka, J. Tamar Storie, F. Kuhlmann, A. Wilczyńska, S. Bell, *Tacticalurbanism, urbanacupuncture and small-scale projects*[w:] *Urban Blue Spaces. Planning and Design for Water, Health and Well-Being*, pod red. S. Bell, L.E. Fleming, J. Grellier, F. Kuhlmann, M.J. Nieuwenhuijsen, M.P. White, Londyn-Nowy Jork 2022, s. 407.

¹⁹ M. Lydon, A. Garcia, *Tacticalurbanism. Short-term Action for Long-term Change*, Waszyngton-Covelo-Londyn 2015, s. 51.

²⁰ Ibidem, s. 85.

Taktyczny urbanizm to także działania mające na celu niskokosztową estetyzację przestrzeni miejskich. Aktywiści starają się upiększać zabetonowane ulice przede wszystkim przemaslowując asfalt, tworząc na jezdni różnokolorowe wzory oraz murale. Tak odnowione przejścia dla pieszych czy skrzyżowania nie tylko podnoszą wartość estetyczną, ale i sprawiają, że te newralgiczne miejsca stają się bardziej bezpieczne. Kolorowe projekty upiękzyły ulice choćby Nowego Jorku (mural na Times Square), Mediolanu (mural na PiazzaAperte), Bogoty (program przemaslowania skrzyżowań *Plazoletas*) i Providence (program rysowania murali na skrzynkach transformatorowych).

Akcja *Park(ing) Day* w Karlsruhe w 2020 roku

Źródło: <https://bnn.de/karlsruhe/karlsruhe-stadt/karlsruher-parking-day-wird-2021-so-gross-wie-nie-zuvor> (dostęp 6.02.2024)

Wczesny przykład projektu *play streets* w Stanach Zjednoczonych

Źródło: <https://urbandesignlab.in/tactical-urbanism-antecedents-contemporary/> (dostęp 6.02.2024)

Akcja *play streets* w Nowym Jorku w 2020 roku

Źródło: <https://theurbanactivist.com/idea/play-streets-in-new-york-a-safe-haven-designed-to-thrive/> (dostęp 6.02.2024)

Ciclovía w Bogocie

Źródło: <https://www.atlasobscura.com/places/la-ciclovía-de-bogotá> (dostęp 6.02.2024)

Mobilny urząd miasta w ramach programu *City Hall to Go* w Bostonie

Źródło: <https://creativeplacemakingriverside.wordpress.com/2013/07/29/project-city-hall-to-go/> (dostęp 6.02.2024)

Źródło: <https://communityarchitectdaily.blogspot.com/2018/03/erase-fear-of-permanency-pathways-for.html> (dostęp 6.02.2024)

Plac *Piazza Aperte* w Mediolanie po akcji upiększenia

Źródło: <https://cities-today.com/the-tactical-urbanism-transforming-milans-streets/> (dostęp 6.02.2024)

Nowy Jork stolicą taktycznego urbanizmu

Wiele interesujących projektów, które można uznać za przykład taktycznego urbanizmu jest realizowanych w Nowym Jorku. Co ważne są one inicjowane przez władze miejskie we współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami, aktywistami i mieszkańcami poszczególnych dzielnic. Warto nadmienić, że znaczącą rolę w promocji tejże idei odegrała Janette Sadik-Khan, urzędniczka Departamentu Transportu Miasta Nowy Jork, odpowiedzialna za wprowadzenie strategii PlaNYC w czasie kadencji burmistrza Michaela Bloomberg.

W 2007 roku przystąpiono do prac nad pierwszym projektem przekształcenia placu przy Pearl Street na Brooklynie. W tym miejscu, sąsiadującym z mostem, przebiegała po skosie ulica, która tworzyła trójkątną i niewykorzystaną przestrzeń, gdzie w sposób chaotyczny parkowały pojazdy²¹. Po konsultacjach społecznych nawierzchnię placu pomalowano na kolor zielony imitujący trawnik, ustawiono krzesła i stoliki, a na obrzeżach pojawiły się donice z drzewkami²². Odnowiona przestrzeń odniosła sukces sprawiając, że na kolejnych ulicach zastosowano podobne rozwiązania. Miejsca zapewniające chwilowy odpoczynek mieszkańcom doprowadziły do ożywienia gospodarczego i kulturalnego poszczególnych ulic.

Wyzwaniem było przebudowanie placów miejskich znajdujących się na Broadwayu. Otóż nie są to typowe place, ale tzw. wąskie gardła, gdzie krzyżuje się ruch kołowy z pieszym. Miejsca te stanowiły niebezpieczeństwo dla pieszych oraz były przykładem betonozy. Spektakularną przemianę w 2008 rok przeszedł Madison Square, nad którym góruje słynny gmach Flatiron. Wówczas udało się wyodrębnić teren większy niż boisko futbolowe z placykami wypełnionymi stolikami i krzesłami²³.

W tym samym roku zespół Janette Sadik-Khan rozpoczął reorganizację jednego z symboli Nowego Jorku, czyli Times Square. Permanentnie zakorkowany i zatłoczony plac wymagał pilnej interwencji. W święto upamiętniające amerykańskich

²¹ J. Sadik-Khan, S. Solomonow, *Walka o ulice. Jak odzyskać miasto dla ludzi*, Kraków 2017, s. 116-117.

²² Ibidem, s. 117.

²³ Ibidem, s. 124-125.

żołnierzy, postanowiono eksperymentalnie i tymczasowo zamknąć plac²⁴. Na otwartym tylko dla pieszych Times Square rozstawiono leżaki, stoliki z parasolkami i donice. Wkrótce przestrzeń zaczęli zajmować mieszkańcy, artyści, sprzedawcy hot-dogów i kawy. Plac na Manhattanie z tymczasowo wstrzymanym ruchem kołowym wywołał sensację w amerykańskich mediach. Po dokładnych analizach, badaniach i sondażach, przebudowany na stałe Times Square został otwarty w 2013 roku. Przestrzeń zyskała nową nawierzchnię dla samochodów z krawężnikami zrównanymi z chodnikiem, chodniki wyłożono płytami ozdobnymi, a także zainstalowano stoliki i krzesła²⁵. Zmieniona organizacja ruchu drogowego spowodowała spadek przejeżdżających tam pojazdów.

Idea taktycznego urbanizmu, tak silnie promowana przez władze Nowego Jorku, nadała nowego charakteru tamtejszym ulicom. Przede wszystkim zdecydowano się uporządkować infrastrukturę drogową, zmieniając przekrój jezdni oraz wytyczając pasy rowerowe i bus-pasy. Te zmiany ożywiły poszczególne arterie, zwłaszcza w kontekście biznesu i kultury. Zadbano również o aspekt estetyczny, angażując w działania miejscowych artystów.

Nowy Jork zainspirował inne amerykańskie miasta do tymczasowego, a później trwałego usprawnienia publicznych przestrzeni. Co ważne, taktyczny urbanizm podbija nie tylko duże ośrodki miejskie typu Chicago, Boston, San Diego bądź Waszyngton, ale i te mniejsze. Przykładem może być 80-tysięczne Somerville w stanie Massachusetts, gdzie na 3 dni zamknięto miejscowy parking, przemieniając go w tymczasowe miejsce odpoczynku ze stolikami, krzesłami i foodtruckami²⁶.

²⁴ Ibidem, s. 133.

²⁵ Ibidem, s. 140-141.

²⁶ M. Lydon, A. Garcia, *Tactical urbanism. Short-term Action for Long-term Change*, Waszyngton-Covelo-Londyn 2015, s. 17.

Times Square w Nowym Jorku, przed i po transformacji dokonanej w duchu taktycznego urbanizmu
 Źródło: <https://www.nadigroup.com/insights/the-transformative-power-of-tactical-urbanism-in-public-spaces> (dostęp 6.02.2024)

Taktyczny urbanizm w praktyce. Transformacja Pearl Street na Brooklynie
 Źródło: <https://www.pbs.org/newshour/nation/urban-designers-transformed-these-five-plazas-into-pedestrian-paradise> (dostęp 6.02.2024)

Taktyczny urbanizm – nie tylko Ameryka

Taktyczny urbanizm jest praktyką uniwersalną, czego dowodem są akcje inicjowane również poza Ameryką Północną. Partyzanci koncentrują się na problemach przestrzeni publicznych m.in. we Włoszech, w Hiszpanii, Francji, Niemczech, Australii, Brazylii czy Australii.

Na kontynencie europejskim sukces odniosły miejskie plaże, zakładane latem w centrach miast. Od 2002 roku w Paryżu nad brzegiem Sekwanyco roku powstaje długa i piaszczysta plaża z terenami rekreacyjnymi²⁷. W tym czasie zamykana jest też droga ekspresowa położona nad rzeką, co pozwala pieszym na bezpieczne przemieszczanie się po tymczasowej plaży. W ślad za stolicą Francji poszły inne miasta, również te w Polsce²⁸. Miasta w Europie żywo reagują na każdą propozycję naprawy swoich przestrzeni publicznych. Włodarze chętnie zgłaszają się po środki finansowe pochodzące z grantów. Taktyczny urbanizm promuje fundacja Bloomberg Philanthropies ze Stanów Zjednoczonych, która przeznaczona wybranym miastom po 25

²⁷ J. Balicka, J. Tamar Storie, F. Kuhlmann, A. Wilczyńska, S. Bell, Tacticalurbanism, urbanacupuncture and small-scaleprojects [w:] Urban Blue Spaces. Planning and Design for Water, Health and Well-Being, pod red. S. Bell, L.E. Fleming, J. Grellier, F. Kuhlmann, M.J. Nieuwenhuijsen, M.P. White, Londyn-New York 2022, s. 417.

²⁸ Przykładem może być plaża na terenie Międzynarodowych Targów Poznańskich w 2012 roku.

tys. dolarów amerykańskich na projekty z nurtu *asphalt art*²⁹. W 2022 roku grant otrzymało 19 europejskich miast, w tym polska Gdynia.

W Afryce, zwłaszcza w najbiedniejszych krajach, partyzantami stają się mieszkańcy miast, którzy nie chcą ulepszać miejskich przestrzeni pod względem estetycznym, ale starają się uchronić swój dobytek przed żywiołami natury. Miasta w Angoli i Mozambiku bywają dotknięte skutkami zmian klimatycznych. Dlatego w przestrzeniach tamtejszych ośrodków miejskich mieszkańcy jednoczą się by wspólnie zabezpieczyć własne domy przed powodzią lub silnym wiatrem. Mieszkańcy Maputo lub Luandy uciekają się do improwizacji w kwestiach budowlanych podwyższając wejścia do budynków i podwórek, kładąc worki z piaskiem czymocno przybijając cynkowe blachy dachowe³⁰. W niektórych afrykańskich metropoliach aktywiści starają się kopiować rozwiązania przyjęte w państwach Zachodu. Mając do dyspozycji mniejsze środki finansowe wdrażane projekty nie są atrakcyjnie wizualnie, ale w pozytywny sposób przyczyniają się do poprawy stanu bezpieczeństwa ulic, choćby tymczasowe pasy rowerowe wytyczane za pomocą pachołków w Kairze, czy akcje z nurtu *open streets* w stolicy Rwandy – Kigali.

Wiele azjatyckich miast dopiero uczy się nowoczesnego podejścia do projektowania miejskich przestrzeni. W Chinach idea taktycznego urbanizmu praktycznie nie występuje, wszak oddolne i obywatelskie praktyki są tam uznawane za wywrotowe. Bardziej otwarte próby eksperymentowania na miejskiej tkance podejmują aktywiści z Hongkongu. Szczególnie w czasie pandemii COVID-19, w tej byłej brytyjskiej kolonii, elementy *tactical urbanism* zastosowano w dzielnicy Sham Shui Po³¹. Małoskalowe interwencje mają miejsce także w indyjskich miastach, które zmagają się z licznymi wyzwaniami. W ostatnich latach w mniejszych, jak i większych ośrodkach dokonano m.in. przebudowy ulicy Big Bazaar w Coimbatore, przemalowano przejście dla pieszych przy szkole w Udajpurze oraz przeprojektowano duże skrzyżowania w Bombaju³². Pandemia sprawiła, że proces ulepszania przestrzeni publicznych przyspieszył w indonezyjskiej Dżakarcie. W tej azjatyckiej metropolii, walczącej ze smogiem, wdzierającą się wodą i niekontrolowanym rozrostem powierzchni, tymczasowo przebudowano arterie, wytyczając bezkolizyjne ścieżki rowerowe i pasy rowerowe oraz zamykając dla ruchu kołowego wybrane ulice³³. Na uwagę zasługuje nowe podejście do taktycznego urbanizmu w Japonii. Otóż w 2015 roku wystartowała tam internetowa platforma Sotonoba, która koncentruje się na lokalnych i globalnych problemach przestrzeni publicznych. Aktywiści zgromadzeni wokół platformy nie tylko wymieniają się poglądami w wirtualnym świecie, ale i w rzeczywistości partycypują w akcjach typu *Park(ing) Day* oraz edukują kolejnych partyzantów³⁴.

²⁹<https://sukces.rp.pl/miasta/art37225851-gdynia-z-grantem-od-bloomberga-powstanie-mural-poprawiajacy-bezpieczenstwo> (dostęp 26.01.2024).

³⁰ C. UdelsmannRodrigues, *Climatechange and DIY urbanism In Luanda and Maputo: newurbanstrategies?* [w:] „International Journal of Urban Sustainable Development”, 2019, vol. 11, nr 3, s. 328.

³¹<https://www.ulab.hku.hk/tactical-urbanism> (dostęp 27.01.2024).

³² *A TacticalUrbanismGuidebook*, Nowe Delhi 2020, s. 116-121.

³³ Zob. W. Kurniawati, *The TacitcalUrbanism In Indonesian City Spaces Turing the COVID-19 Pandemic* [w:] „Arsitekta”, 2021, vol. 3, nr 1.

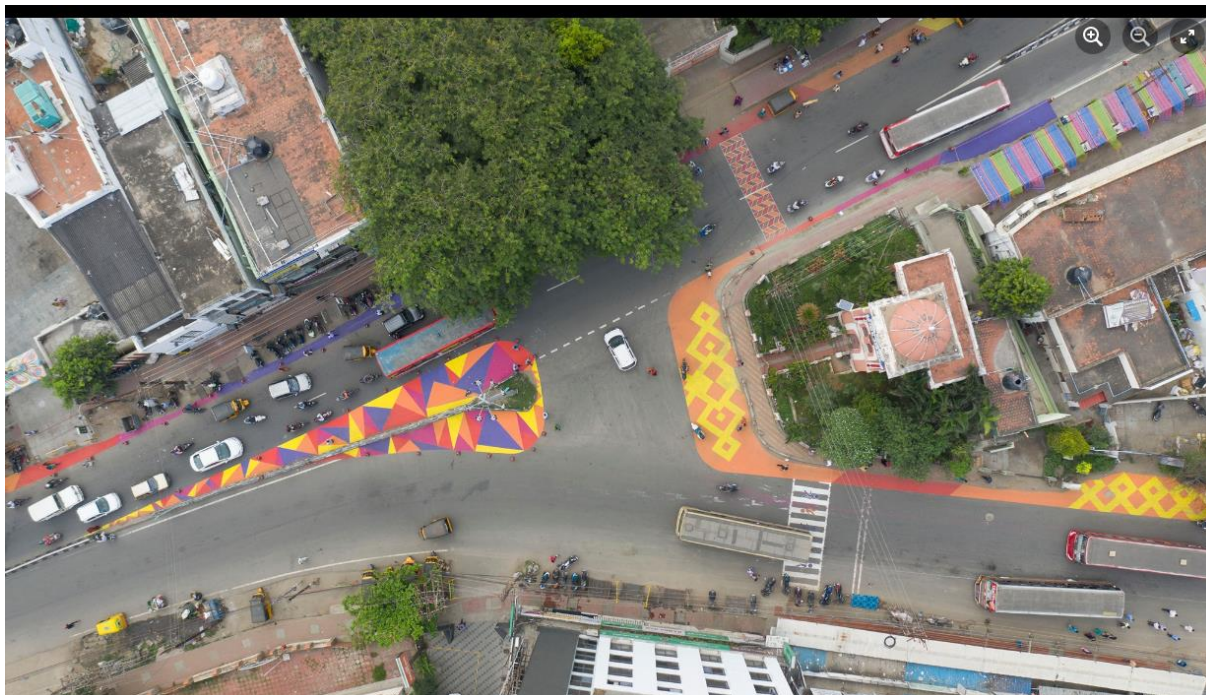
³⁴<https://thecityateyelevel.com/stories/a-movement-to-reimagine-the-streets-of-japan/> (dostęp 27.01.2024).

Przykład taktycznego urbanizmu w Johannesburgu w RPA
Źródło: <https://localstudio.co.za/projects/hello-joubert/>

Plac *Piazza Aperte* w Mediolanie po akcji upiększenia
Źródło: <https://cities-today.com/the-tactical-urbanism-transforming-milans-streets/> (dostęp 6.02.2024)

Przemalowane skrzyżowanie Big Bazaar w Coimbatore w Indiach

Źródło: https://www.facebook.com/TheUrbanDesignCollective/photos/tactical-urbanism-at-big-bazaar-road-in-coimbatoreeasily-our-most-favourite-proj/2841380129252920/?locale=hi_IN&paipv=0&eav=AfZF9o0Dnhx_le2KOa6cfC_tJt2xEaBd5A8ArW9zbGZgMvNR5Qy0MRGwZpBQPbtLDyw&_rdr (dostęp 6.02.2024)

Aktywiści z japońskiej grupy Sotonoba

Źródło: <https://thecityateyelevel.com/stories/a-movement-to-reimagine-the-streets-of-japan/> (dostęp 6.02.2024)

Taktyczny urbanizm w Polsce

Nie łatwo określić początki idei taktycznego urbanizmu nad Wisłą. Kwalifikując partyzantkę ogrodniczą do wielowymiarowej praktyki *tacticalurbanism* można stwierdzić, że jedna z pierwszych akcji miała miejsce w 2007 roku. Wówczas Jacek Powąłka z warszawskich Kabat wraz z sąsiadami zagospodarował pusty plac w miejscu swojego zamieszkania, zmieniając zaniedbany teren w park³⁵. Akcja ta była nielegalna chociaż wcześniej Powąłka wysłał pismo do Urzędu Dzielnicy Ursynów z prośbą o zazielenienie tej przestrzeni.

W ostatnich latach taktyczny urbanizm rozwija się głównie w największych ośrodkach miejskich. Poznań, który bywa stawiany za wzór miasta przyjaznego rowerzystom i pieszym, w 2022 roku zastosował *tacticalurbanism* w projekcie rewitalizacji placu Bernardyńskiego, znajdującego się na Starym Mieście. Dotąd funkcjonowało tam podupadające targowisko, negatywnie wpływające na estetykę zabytkowej przestrzeni miejskiej. W ramach rewitalizacji pozostawiono stoiska, choć zmniejszono ich liczbę, zamontowano stoliki i ławki oraz rozlokowano donice z drzewami³⁶. Plac zyskał też roślinność posadzoną przez lokalną społeczność. We Wrocławiu akcję z nurtu taktycznego urbanizmu, zainicjowano podczas Dolnośląskiego Festiwalu Architektury w 2016 roku. Miasto zyskało tymczasową instalację na zaniedbanych schodach, położonych nad brzegiem Odry. Przy niskich nakładach finansowych na betonowych schodach założono siedziska wykonane ze sklejk, które umożliwiły mieszkańcom wypoczynek³⁷. W Warszawie tymczasowość wyrażono w przedsięwzięciu zrealizowanym w Parku Świętokrzyskim. Dzięki budżetowi obywatelskiemu przez dwa lata – na czas budowy siedziby Muzeum Sztuki Nowoczesnej – mieszkańcy mogli korzystać ze skweru aktywności miejskiej³⁸. Akcje zbliżone do idei taktycznego urbanizmu były organizowane na początku XXI wieku w Łodzi przez Grupę Pewnych Osób. Pierwsze działania podjęli w 2006 roku, koncentrując się na poprawie estetyki łódzkich ulic³⁹. Aktywiści dokonali szeregu nielegalnych operacji w przestrzeni publicznej m.in. usunęli blaszaną budkę z reprezentacyjnej ulicy Piotrkowskiej, organizowali protesty i happeningi czy zajmowali się partyzanckim ogrodnictwem⁴⁰.

W przestrzeniach polskich miast aktywni są partyzanci antyreklamowi. Aktywiści zrywają, niszczą lub zamalowują reklamy, zwłaszcza billboardy, uważając je za szkodliwe dla miejskiej estetyki⁴¹. Partyzanci usuwają nie tylko duże reklamy znanych firm, ale i te mniejsze, przyklejane do murów, przystanków komunikacji publicznej lub małej architektury. Według Xawerego Stańczyka wśród znaczących projektów dotyczących *adbusting* należy wymienić m.in. zbudowanie pomnika z nielegalnych plakatów i ogłoszeń zebranych na ulicach Katowic (2010) oraz akcję zbierania nielegalnych reklam w Warszawie (2013) i Poznaniu (2015)⁴².

³⁵ M. Kędziński, *Od idei miast-ogrodów do ruchu partyzantki ogrodniczej. Społeczne i kulturowe aspekty postaw proekologicznych mieszkańców miasta*, Poznań 2022, s. 148.

³⁶ K. Głaz, *Krok po kroku – taktyczna naprawa przestrzeni receptą na brak funduszy?*, <https://www.architekturaibiznes.pl/taktyczna-urbanistyka-poznan-plac-bernardynski.11380.html> (dostęp 28.01.2024).

³⁷ J. Balicka, J. Tamar Storie, F. Kuhlmann, A. Wilczyńska, S. Bell, *Tacticalurbanism, urbanacupuncture and small-scale projects* [w:] *Urban Blue Spaces. Planning and Design for Water, Health and Well-Being*, pod red. S. Bell, L.E. Fleming, J. Grellier, F. Kuhlmann, M.J. Nieuwenhuijsen, M.P. White, Londyn-Nowy Jork 2022, s. 413.

³⁸ P. Grobelny, *Prototypowanie miasta* [w:] „Formy”, 2021, nr 11, <https://formy.xyz/artykul/prototypowanie-miasta/> (dostęp 28.01.2024).

³⁹ M. Kędziński, *Od idei miast-ogrodów do ruchu partyzantki ogrodniczej. Społeczne i kulturowe aspekty postaw proekologicznych mieszkańców miasta*, Poznań 2022, s. 151.

⁴⁰ P. Bielski, „Grupa Pewnych Osób, czyli swobodna sieć twórczych buntowników” [w:] „Czas Kultury”, 2010, nr 4, s. 52.

⁴¹ X. Stańczyk, *Partyzantka antyreklamowa. Adbusting i niszczenie reklam jako opór społeczny wobec komercjalizacji przestrzeni miejskiej* [w:] „Kultura Współczesna”, 2017, nr 4(97), s. 135.

⁴² Ibidem, s. 135.

Popularnością cieszy się też coroczne wydarzenie *Park(ing) Day*, które do tej pory odbyło się w Poznaniu, Łodzi, Wrocławiu, Szczecinie, Olsztynie, Gdańsku czy Krakowie. Miejscowe parkingi zostają zajęte nie tylko przez aktywistów szukających odpoczynku w centrum miasta, ale i instytucje kultury, kawiarnie bądź małe przedsiębiorstwa. Przykładem może być *Park(ing) Day* przygotowany w 2016 roku w Poznaniu, w którym partycypowało 30 podmiotów, w tym Teatr Nowy, Teatr Polski, Muzeum Narodowe i Kino Muza⁴³.

W Polsce urbanistycznymi partyzantami zostają nieświadomi istnienia takiej idei mieszkańcy miast i terenów wiejskich. Przedstawiciele lokalnych społeczności na własną rękę starają się rozwiązać problemy zamieszkiwanych przestrzeni. Idąc na przekór urzędniczej bierności podejmują się praktyk nielegalnych. Przykładem może być budowa mostu we wsi Kijów w województwie Lubuskim. Po zamknięciu jedyne dojazdu do wsi przez nadzór budowlany, mieszkańcy w ramach czynu społecznego sami naprawili zawalający się most⁴⁴. Niestety nowa przeprawa została uznana przez władze za samowolę budowlaną. Opisany przypadek nie jest wyjątkiem, w ostatnich latach takie mosty powstały w Kasińce Małej w Małopolsce i Zawadach Łęckich na Mazurach. Urbanistyczni partyzanci walczą również o bardziej bezpieczne ulice. W 2023 roku mieszkańcy Główna drugi raz namalowali przejście dla pieszych na drodze krajowej numer 14⁴⁵. Nielegalną akcją przeprowadzono pod osłoną nocy i bez zgody władz miejskich. Partyzanckie zebry pojawiły się także w Łowej i Włocławku.

Konkluzja

Przywołane przykłady taktycznego urbanizmu nad Wisłą, pokazują, że nie jest to zjawisko obce aktywistom, mieszkańcom oraz urzędnikom. Jakkolwiek na tle Europy Zachodniej polska praktyka wydaje się być bardziej ciekawostką, niż trwałym elementem projektów rewitalizacyjnych miejskie przestrzenie. Nowy Jork, który „odgórnie” wprowadził taktyczny urbanizm do procesów odnowy tamtejszych ulic, powinien być wzorem dla władarzy polskich miast. Rządzący naszymi miastami chętnie je rewitalizują, ale z jakim skutkiem? Czy przebudowa największego placu we Włocławku lub Kutnie musiała wywołać tyle „hejtu” w mediach? Otóż nie. Lokalne władze zapominają o bardzo istotnym czynniku, który przesądza o jakości dokonanej rewitalizacji. W tym skomplikowanym procesie porządkującym przestrzenie lekceważy się głosy mieszkańców miast, a nawet ekspertów. Konsultacje społeczne tak potrzebne przy przebudowie miejskich przestrzeni nie zawsze są brane pod uwagę przez wykonawców projektu. Dlatego mieszkańcy podejmują się radykalnych działań, chętnie informując o błędach projektowych w mediach społecznościowych lub bezpośrednio zgłaszając się o pomoc do dziennikarzy.

Taktyczny urbanizm może być dobrym rozwiązaniem dla władz lokalnych. Zaletą takich praktyk jest przede wszystkim niski koszt rewitalizacji oraz zaangażowanie społeczności lokalnych. Jak stwierdziła Blanka Brzozowska, rolę taktycznego urbanizmu nie jest zastępowanie tradycyjnego planowania, ale raczej wprowadzanie nowych idei, które są obce dla architektów nie znających rzeczywistych potrzeb lokalnych mieszkańców⁴⁶. To kolejny argument przemawiający za promocją tej oddolnej praktyki, wszak lokalsi najlepiej znają zamieszkiwane przestrzenie.

⁴³<https://radiopoznan.fm/informacje/pozostale/poznan-parking-day> (dostęp 31.01.2024).

⁴⁴<https://tvn24.pl/poznan/sami-zbudowali-most-odpowiedza-za-samowole-budowlana-ra552537-3304317> (dostęp 28.01.2024).

⁴⁵<https://tvn24.pl/lodz/glowno-rok-temu-sami-namalowali-przejscie-dla-piesznych-przez-12-miesiecy-nic-sie-nie-zmienilo-wiec-zrobili-to-drugi-raz-7439188> (28.01.2024).

⁴⁶ B. Brzozowska, *Miejskie tłumy. Miasto i wspólnotowość w dobrej sieciowej współpracy*, Łódź 2017, s. 146.

Za sprawą rozwoju mediów społecznościowych i specjalnych międzynarodowych platform internetowych, gdzie mieszkańcy mogą wymieniać się poglądami na temat przestrzeni publicznych, wszyscy zainteresowani są w stanie partycypować w naprawie miasta. Spotkania i konsultacje w sprawie rewitalizacji nie muszą przyjmować oficjalnego charakteru i odbywać się w murach urzędów.

Taktyczny urbanizm ma jeszcze jedną zdecydowaną przewagę nad tradycyjną rewitalizacją. Wszak ta praktyka ma najczęściej wymiar tymczasowy, a nie stały, a zatem jest podatna na modyfikacje typu *ad hoc*. Jeśli projekt nie spełnia oczekiwań mieszkańców może zostać zakończony co nie jest możliwe w przypadku kosztownych rewitalizacji, które znacząco ingerują w krajobraz miejski. Jak zauważa Paweł Grobelny, istnieje pewne niebezpieczeństwo związane ze wspomnianą tymczasowością. Mianowicie istnieje ryzyko, iż podjęte działania będą jednorazowe, zorganizowane w trakcie festiwalu lub innego wydarzenia i tym samym w dłuższej perspektywie nie przełożą się na poprawę jakości życia mieszkańców⁴⁷.

W Polsce oddolne ruchy obywatelskie mają solidne fundamenty. Polskie społeczeństwo potrafi się jednoczyć w różnych sprawach, zaczynając od podziemnego ruchu oporu w czasie II wojny światowej, przez powstanie „Solidarności” w PRL-u aż do aktualnych przykładów jak Ogólnopolski Strajk Kobiet lub „Marsz Miliona Serc”. Nie były to działania odnoszące się do problemów przestrzeni miejskich, ale stanowiły przykład ogólnej niechęci i buntu w stosunku do panującej sytuacji polityczno-społecznej. Nad Wisłą już od początku XXI wieku rozkwita „samoorganizacja przestrzeni” pod postacią partyzantki ogrodniczej, formowania się grup w obronie likwidowanych miejsc oraz rozwoju inicjatyw sąsiedzkich⁴⁸. Mieszkańcy miast zrobili już pierwszy krok i wzięli sprawy we własne ręce, ale teraz oczekują przede wszystkim otwartości ze strony władz lokalnych.

Przykład *chairbombingu*, czyli spontanicznego ustawiania krzeseł i ławek w miejskiej przestrzeni
Źródło: <https://cargocollective.com/popupinfrastructurewrl/chair-bombing> (dostęp 6.02.2024)

⁴⁷ P. Grobelny, *Prototypowanie miasta* [w:] „Formy”, 2021, nr 11, <https://formy.xyz/arttykul/prototypowanie-miasta/> (dostęp 28.01.2024).

⁴⁸ E. Zielińska, Hackerspace'y, ogrody społeczne, niezależne centra kultury. Samoorganizacja w przestrzeni miejskiej w Polsce w XXI wieku [w:] *Aktywizmy miejskie*, pod red. B. Lewenstein, A. Gójska, E. Zielińska, Warszawa 2020, s. 182.

Zajęcie pasa ruchu przez mieszkańców w amerykańskim Jersey City w 2022 roku

Źródło: <https://street-plans.com/news-post/jersey-city-achieved-zero-traffic-deaths-on-its-streets-heres-how-they-did-it/> (dostęp 6.02.2024)

Zrywanie starej i niepotrzebnej nawierzchni w ramach taktycznego urbanizmu

Źródło: <https://handbook.neighborland.com/de-pave-27d8f7e35ac6> (dostęp 6.02.2024)

Bibliografia

- A TacticalUrbanismGuidebook, Nowe Delhi 2020
- Balicka J., Tamar Storie J., Kuhlmann F., Wilczyńska A., Bell S., „Tacticalurbanism, urbanacupuncture and small-scaleprojects” [w:] Urban Blue Spaces. Planning and Design for Water, Health and Well-Being, pod red. Bell S., Fleming L.E., Grellier J., Kuhlmann F., Nieuwenhuijsen M.J, White M.P, Londyn-Nowy Jork 2022, s. 407.
- Bielski P., „Grupa Pewnych Osób, czyli swobodna sieć twórczych buntowników” [w:] „Czas Kultury”, 2010, nr 4, s. 52.
- Brzozowska B., Miejskie tłumy. Miasto i wspólnotowość w dobrej sieciowej współpracy, Łódź 2017

- Dovey K., Stevens Q., Temporary and Tactical Urbanism. (Re)Assembling Urban Space, Nowy Jork-Londyn 2023, s. 17.
- Gil-Piątek H., Grunt-Majer J., „Krótkie historie rewitalizacyjne” [w:] Miasto na Plus. Eseje o polskich przestrzeniach miejskich, pod red. Mazur H., Kraków 2017
- Głaz K., „Krok po kroku – taktyczna naprawa przestrzeni receptą na brak funduszy?”, <https://www.architekturaibiznes.pl/taktyczna-urbanistyka-poznan-plac-bernardynski,11380.html> (dostęp 28.01.2024).
- Grobelny P., „Prototypowanie miasta” [w:] „Formy”, 2021, nr 11, <https://formy.xyz/artukul/prototypowanie-miasta/> (dostęp 28.01.2024).
- <https://radiopoznan.fm/informacje/pozostale/poznan-parking-day> (dostęp 31.01.2024).
- <https://sukces.rp.pl/miasta/art37225851-gdynia-z-grantem-od-bloomberga-powstanie-mural-poprawiajacy-bezpieczenstwo> (dostęp 26.01.2024).
- <https://thecityateyelevel.com/stories/a-movement-to-reimagine-the-streets-of-japan/> (dostęp 27.01.2024).
- <https://tvn24.pl/lodz/glowno-rok-temu-sami-namalowali-przejscie-dla-piesznych-przez-12-miesiecy-nic-sie-nie-zmienilo-wiec-zrobili-to-drugi-raz-7439188> (28.01.2024).
- <https://tvn24.pl/poznan/sami-zbudowali-most-odpowiedza-za-samowole-budowlana-ra552537-3304317> (dostęp 28.01.2024).
- <https://www.ulab.hku.hk/tactical-urbanism> (dostęp 27.01.2024).
- Januszczak W., „Rewitalizacja po polsku” [w:] „Zieleń Miejska”, 2022, nr 2(173), wydanie online.
- Kędzierski M., Od idei miast-ogrodów do ruchu partyzantki ogrodniczej. Społeczne i kulturowe aspekty postaw proekologicznych mieszkańców miasta, Poznań 2022.
- Kurniawati W., „The Tacitcal Urbanism In Indonesian City Spaces Turing the COVID-19 Pandemic” [w:] „Arsitekta”, 2021, vol. 3, nr 1
- Lydon M., Garcia A., Tacticalurbanism. Short-term Action for Long-term Change, Waszyngton-Covelo-Londyn 2015.
- Mencwel J., Betonoza. Jak się niszczy polskie miasta, Warszawa 2020.
- Sadik-Khan J., Solomonow S., Walka o ulice. Jak odzyskać miasto dla ludzi, Kraków 2017
- Stańczyk X., „Partyzantka antyreklamowa. Adbustingi niszczenie reklam jako opór społeczny wobec komercjalizacji przestrzeni miejskiej” [w:] „Kultura Współczesna”, 2017, nr 4(97), s. 135.
- UdelsmannRodrigues C., „Climatechange and DIY urbanism In Luanda and Maputo: newurbanstrategies?” [w:] „International Journal of Urban Sustainable Development”, 2019, vol. 11, nr 3, s. 328.
- Wróblewski W., Zasina J., „Urbanistyka współczesna. Wybrane nurty oraz przykłady ich realizacji” [w:] Przekształcenia współczesnych miast. Wybrane nurty i instrumenty, pod red. Boryczki E.M., Łódź 2022, s. 28.
- Zielińska E., „Hackerspace'y, ogrody społeczne, niezależne centra kultury. Samoorganizacja w przestrzeni miejskiej w Polsce w XXI wieku” [w:] Aktywizmy miejskie, pod red. Lewenstein B., Gójska A., Zielińska E., Warszawa 2020, s. 182.

O AUTORZE

Maciej Kędziński – doktor nauk o kulturze i religii, absolwent studiów doktoranckich na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Autor rozprawy doktorskiej zatytułowanej „Od idei miasta-ogrodu do ruchu partyzantki ogrodniczej. Społeczne i kulturowe aspekty postaw proekologicznych mieszkańców miasta”. W 2022 roku jego doktorat został opublikowany w formie książki naukowej. W artykułach naukowych i popularnonaukowych podejmuje tematy związane z problemami współczesnych przestrzeni miejskich, szczególnie w kontekście ekologii. Naukowo zajmuje się również historią architektury i urbanistyki, utopiami miejskimi oraz aktywnością ruchów obywatelskich w miastach. Współpracuje z Instytutem Kultury Europejskiej UAM w Gnieźnie.

STRESZCZENIE

Niniejszy artykuł koncentruje się na idei taktycznego urbanizmu, która bywa elementem procesu rewitalizacji przestrzeni miejskich, szczególnie w Stanach Zjednoczonych oraz w krajach Europy Zachodniej. Autor przywołuje historię taktycznego urbanizmu, jak i wymienia kilkanaście typów aktywności w miastach m.in. partyzantkę ogrodniczą lub zorganizowane akcje zrywania reklam, stanowiących przykłady oddolnej samoorganizacji lokalnych aktywistów. W ramach praktyki taktycznego urbanizmu, miejscowi partyzanci, wyręczają władze miejskie, niechętne do wdrażania pozytywnych zmian w kontekście estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych. Dla autora wzorcowym miastem, gdzie taktyczny urbanizm stał się elementem polityki miejskiej w zakresie rewitalizacji ulic i placów, jest Nowy Jork. By przedstawić uniwersalizm tejże praktyki, nie pominięto też interesujących przykładów przebudowy przestrzeni miast na kontynencie azjatyckim, afrykańskim oraz europejskim. Wymieniono również akcje mające znamiona taktycznego urbanizmu w Polsce, które miały miejsce w Poznaniu, Wrocławiu czy Warszawie. Finalnie, wskazano na zalety opisywanej idei oraz na pewne zagrożenia, wynikające z tymczasowości podejmowanych działań.

Opinie wyrażone w powyższym tekście mają charakter autorski i nie należy ich traktować jako stanowiska Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regulskiego

....

Warszawa, kwiecień 2024
Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regulskiego
ul. Edwarda Jelinka 6, 01-646 Warszawa

WWW.FRDL.ORG.PL